

УДК 595.7:591.342:504.455(477.87)

ДО ПИТАННЯ ПРО ФАУНУ EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA ТА CHIRONOMIDAE ШТУЧНОГО ОЗЕРА (М. УЖГОРОД)

Насадюк І. М.

До питання про фауну Ephemeroptera, Plecoptera та Chironomidae штучного озера (м. Ужгород). — І. М. Насадюк. — Штучне озеро – колишній кар'єр цегляного заводу, що знаходиться у межах м. Ужгород, є цікавим об'єктом для досліджень. У водоймі було знайдено багато видів водних комах і тому озеро може бути важливим вузлом екомережі. Вивчали личинок комах.

Ключові слова: Ephemeroptera, Plecoptera, Chironomidae, зообентос, личинки, комахи, фауна.

Адреса: Ужгородський національний університет, вул. А. Волошина 32, 88000 Ужгород, Україна;
e-mail: Nasadiuk@mail.ru

To question about fauna of Ephemeroptera, Plecoptera and Chironomidae in artificial lake (Uzhgorod). — I. Nasadiuk. — Artificial lake – a former quarry of brickwork (Uzhgorod) is an interesting object for researches. In a reservoir many species of water insects were found and that is why lake can be the important knot of ekonet. Larvae of insects were studied.

Keywords: Ephemeroptera, Plecoptera, Chironomidae, zoobenthos, larva, insects, fauna.

Address: Uzhgorodskiy national university, Voloshina Str. 32, Uzhgorod 88000, Ukraine; e-mail: Nasadiuk@mail.ru

Вступ

В межах м. Ужгород існує декілька рекреаційних об'єктів це, зокрема, невеликі озера антропогенного походження, які виникли внаслідок процесів видобування будматеріалів.

Одним із цікавих об'єктів для досліджень є штучне озеро, що знаходиться в межах парку 40 річчя Перемоги. Це озеро знаходиться за 2 км від центру міста. Озеро утворилось на місці кар'єру, де видобувалася глина заводом з виробництва цегли. Наразі завод не працює. Площа озера становить близько 0,3 га, а глибина коливається в межах від 0,2 м до 6 м (в окремі сезони можливе коливання в межах 0,5 – 1 м). В центральній частині озера помітне невелике острівне утворення, яке у літній період, коли озеро досить сильно пересихає, збільшується у розмірах. Прозорість водойми близько 0,5 м. Влітку вода добре прогривається. У багатьох місцях наявні зарості макрофітів (зокрема рдесників), що свідчить про поступову евтрофікацію водойми. Живлення озера відбувається в основному за рахунок стічних вод з водонасосної станції, що знаходиться поряд та атмосферних опадів. Влітку водойма використовується для активного відпочинку, рекреації та аматорського рибальства. Озеро дуже сильно антропогенізоване: береги забруднені побутовими відходами, сміттям та залишками будівельних матеріалів. В межах озера досліджувався видовий склад та екологія личинок вторинноводних комах. Більш детально досліджені ряди Ephemeroptera, Plecoptera та родина Chironomidae (Diptera).

Матеріал та методика досліджень

Збір проб зообентосу проводився за допомогою загальноприйнятих методів [2,4]. Проби відбирали за допомогою дночерпака Петерсена. Здобутий зразок ґрунту перемішували у таз, а потім промивали через металічне сито з діаметром отвору – 1 мм та через капронове сито № 70 з діаметром ячеї 0,5 мм, яке розташовували безпосередньо під металічним ситом. Частину проби вивчали у живому вигляді, а частину фіксували за допомогою 4% розчину формаліну. Будову личинок вторинноводних комах після препарування вивчали під біокуляром МБС-10 та мікроскопом Ergaval. Знайдених личинок поміщали в гліцерин. Для визначення використовували наступні літературні джерела [3,7,8,9].

Відбір проводили на 5 станціях в період з грудня 2008 по червень 2009 року. Всього оброблено 32 проби. Проби на трьох станціях відбирали щомісячно, а на двох станціях – посезонно.

Результати

Під час досліджень було виявлено 10 видів личинок родини Chironomidae, 3 види ряду Ephemeroptera, 2 вида ряду Plecoptera (табл.). Три види з родини Chironomidae – *Eukiefferiella lobifera*, *Pelopia villipennis* та *Podonomus minutissimus* є досить рідкісними. Личинки *E. lobifera* мають довжину біля 3 мм, фіолетово-коричнюватого кольору, типові біотопи – малі річки та потічки. Вид відомий для Західної Європи, але у водоймах Закарпаття, ми, або інші дослідники, його раніше не знаходили.

Таблиця. Личинки вторинноводних комах у штучному озері

Table. The larvae of some water insects in artificial lake

№	Види / Species	W	Sp	Su	Di	III	IV
Chironomidae							
1.	<i>Ablabesmyia monilis</i> Linnaeus, 1758	+			o	+	1,5,6
2.	<i>A. lentiginosa</i> Fries, 1823		+		o	+	1,5
3.	<i>Chironomus plumosus</i> Linnaeus, 1758	+		+	o	+	1,5,6
4.	<i>Clinotanypus nervosus</i> Meigen, 1918		+		o	+	5,6
5.	<i>Eukiefferiella lobifera</i> Goetgh, 1921*	+			r	+	6
6.	<i>Pelopia villipennis</i> Kief., 1919	+			r	+	5,6
7.	<i>P. punctipennis</i> Mg., 1818	+	+		o	+	6
8.	<i>Podonomus minutissimus</i> Strobl., 1856	+	+		r	+	6
9.	<i>Tanytarsus gregarius</i> Kieffer, 1909	+		+	w	+	1,5,6
10.	<i>Tendipes dorsalis</i> L., 1754	+			w	+	5,6
Ephemeroptera							
11.	<i>Baetis gracilis</i> Bogoescu et Tabacaru, 1957	+			o	+	1
12.	<i>Baetis rhodani</i> Pictet, 1843		+		o	+	1
13.	<i>Cloeon simile</i> Eaton, 1870	+			w	+	1
Plecoptera							
14.	<i>Capnia bifrons</i> Hewman, 1839	+		+	w	+	1
15.	<i>Perla maxima</i> Geoffroy, 1764		+		o	+	1

Примітки: сезони: W – зима, Sp – весна, Su – літо; Di – зустрічаємість: r – рідкісний, o – звичайний, w – поширений; III – наші дослідження; IV – літературні дані; + – види знайдені нами і з літератури; * – види знайдені вперше

Remarks: seasons: W – winter, Sp – spring, Su – summer, Di – distribution, r – rare, o – ordinary, w – widespread, III – our researches, IV – literary information, + – species are found by us and from literature, * – species are found first

Вид знайдено вперше у дослідженому озері. Личинки *P. villipennis* мають довжину 10–11 мм, зеленуватого кольору, типові біотопи – озера, ставки. Вид відомий для водойм України, Росії, Західної Європи, був знайдений нами раніше у водоймах Закарпаття [6]. Личинки *P. minutissimus* мають довжину біля 5 мм, світло коричневого кольору, типові біотопи – мохи холодних струмків. Вид відомий для інших регіонів України, для Західної Європи, Альп, Корсики. У водоймах Закарпаття вид нами вже відмічався [6].

Висновки

Видовий склад вторинноводних комах, знайдених у дослідженому озері, свідчить про те, що в межах цієї водойми є біотопи, придатні для заселення як холодолюбними видами, характерними для чистих водойм, так і тими, що є звичайними для вже евтрофікованих водойм, що цілком пояснюється такими факторами як походження та характер використання озера.

1. Афанасьев С. О. Структура біотичних угруповань та оцінка екологічного статусу річок басейну Тиси. – К.: Інтертехнодрок, 2006. – 101 с.
2. Жадин В. И. Методика изучения донной фауны водоёмов и экологии донных беспозвоночных. – М.: АН СССР, 1956. – Ч.1. – С. 278–382.
3. Жильцова Л. А. Отряд Плескоптера – Веснянки. В кн.: Определитель насекомых европейской части СССР. – М–Л.: Наука, 1964. –Т. 1. – С. 177–200.
4. Ляшенко А. В. Макрозообентос. В кн.: Методи гідроекологічних досліджень поверхневих вод. – К.: ЛОГОС, 2006. – С. 101–119.
5. Насадюк І. М. Попередні дані щодо видового складу комарів дзвонців ужгородського озера «Кар'єр» В кн.: Молодь і поступ біології. Збірник тез V Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. – Львів, 2009. – Т.1. – С. 149–150.
6. Насадюк І. М., Ковальчук А. А. Попередні дані щодо видового складу личинок родини Chironomidae (Diptera, Insecta) водойм Ужанської долини (Закарпатська область, басейн Тиси) В кн.: Озера та штучні водойми України: сучасний стан та антропогенні зміни. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. – Луцьк : ВЕЖА, 2008. – С. 324–327.
7. Хейсин Е. М. Краткий определитель пресноводной фауны. – М: Гос. уч.-пед. Изд-во Минпросвещения РСФСР, 1962. – С. 125–137.
8. Черновский А. А. Определитель личинок комаров семейства Tendipedidae. – М.: АН СССР, 1949. – 185 С.
9. Чернова О. А. Отряд Ephemeroptera – Поденки. В кн.: Определитель насекомых европейской части СССР. – М–Л.: Наука, 1964. –Т. 1. – С. 110–136.

Отримано: 9 грудня 2009 р.

Прийнято до друку: 4 лютого 2010 р.